

I.

Absurdas neišlaisvina; jis supančioja.

ALBERT CAMUS

1 skyrius

Berniukas su kaukole

i.

PIRMĄKART PER DAUGELĮ METŲ mamą susapnavau Amsterdame. Ilgiau kaip savaitę lindėjau viešbutyje, bijodamas kam paskambinti ar ištrūkti į lauką; širdis plastėjo ir spurdėjo krūtinėje nuo pačių nekalčiausių garsų: lifto skambučio, gėrimų vežimėlio barkšnojimo, net valandas mušančių varpų *de Westertoren* ir *Krijtberg* bažnyčių bokštuose gausmo, smelkiančio šurpia iš pasakų ataidinčios neišvengiamos lemties nuojauta. Dienomis sėdomis ant lovos bandydavau šifruoti per televizorių olandiškai transliuojamas žinias (beviltiškas reikalas, nemokėjau nė vieno šios kalbos žodžio), o galiausiai pasidavęs įsitaisydavau prie lango ir spoksodavau į kanalą, apsigaubęs kupranugario vilnos puspalcium, – paskubomis keldamas sparnus iš Niujorko pasiėmiau per plonus apdarus, su jais žvarbau net kambaryje.

Lauke – džiugus bruzdesys. Buvo Kalėdų metas, kanalo tilteliai naktį tviskėjo girliandomis; raudonskruosčiai *dames en heren* žvarbaus vėjo plaikstomais šalikais tarškėjo dviračiais akmenuotu grindiniu, prisirišę kalėdines eglutes prie bagažinių. Popietėmis mėgėjų kapela traukė kalėdines giesmes, virpančias ir tirpsinančias žiemiškame ore.

Apšnerkšti viešbučio padėklai; galybė cigarečių; drungna degtinė iš neapmuitinamų prekių parduotuvės. Tomis nerimo ir tylos dienomis pažinau kiekvieną kambario centimetrą, taip kalinys įsidėmi savo vienutę. Tai buvo pirmoji mano viešnagė Amsterdame; miesto aš beveik nemačiau, tačiau pats kambarys, alsuojantis skersvėjuotu, nugairintu, saulės išblukintu šiaurietišku grožiu, buvo tarsi sumažintas Nyderlandų modelis: baltutėlaitės sienos ir protestantiškas dorybingumas susiliejęs su kuo tikriausia prabanga, laivais atgabenta iš Rytų. Nesuvokiamai daug laiko

praleidau tyrinėdamas du aliejinius dažais tapytus paveikslėlius, kabančius paausuočiuose rėmeliuose virš komodos: viename jų valstiečiai čiužinėjo ant užšalusio tvenkinio šalia bažnyčios, kitame burlaivį blaškė žieminės jūros bangos. Niekuo neišsiskiriančios reprodukcijos, bet varsčiau jas akimis taip, lyg jose glūdėtų senosios flamandų tapybos meistrystės paslaptys. Lauke šlapios snaigės leidosi į kanalą, tekėjo į lango stiklą; ir nors brokatai buvo puošnūs, o kilimas minkštas, žemiška, sakytum, kokių 1943-ųjų šviesa tvilkė atšiaurumu: nepriteklus ir susivaržymas, nesaldinta arbata ir – pustuščiu skrandžiu į patalą.

Kiekvieną anksčiau rytą, dar neprašvitus, kol neatvyko daugiau viešbučio tarnautojų ir fojė neprisirinko žmonių, lipdavau apačion pasiimti laikraščius. Patyliukais vaikstantys ir pašnabždomis kalbantys viešbučio darbuotojai į mane pažvelgdavo vos užgriebdami akimis, sakytum, nė nepastebėdami amerikiečio, dienos metu visai neišlendančio iš dvidešimt septintojo; bandžiau save raminti, kad naktinės pamainos viršininkas (trumpai kirptas, juodu kostiumu, raginiais akinių rėmeliais), ko gero, imsis visų priemonių, kad tik išvengtų nemalonumų ar triukšmo.

„Herald Tribune“ nebuvo jokių naujienų apie nepavydėtiną mano padėtį, tačiau įvykį nušvietė visi olandų laikraščiai: sudėtingos svetimkalbių rašmenų grandinės man buvo kankinamai neįveikiamos. *Onopgeloste moord. Onbekende*. Užlipęs į viršų, vėl įsitaisiau lovoje (nenusirengęs, kambary buvo vėsu) ir ant lovatiesės išskleidžiau laikraščius: nuotraukose – policijos automobiliai, STOP juostomis atitverta nusikaltimo vieta – tačiau net užrašų po nuotraukomis nepajėgiau iššifruoti, ir nors mano vardo niekur neminėjo, taip ir liko neaišku, ar straipsniuose buvo pateiktas mano išvaizdos apibūdinimas, ar šią informaciją kaip tik slėpė nuo visuomenės.

Kambarys. Radiatorius. *Een Amerikaan met een strafblad*. Alyvuogių žalumo kanalo vanduo.

Šaldamas ir negaluodamas, ir dažniausiai nesumodamas, ką veikti (neprioglobiau ne tik šiltesnių rūbų, bet ir jokios knygos), kone ištaisą dieną prakiurksodavau lovoje. Naktis, dingojos, užslinkdavo vos įpusėjus diena. Dažnai išdrikusių laikraščių šlamesio užliūliuotas trumpam nugrimzdavau į miegą, tačiau ir į mano sapnus įsismelkdavo dienos valandas drumsčiantis

neaiškus nerimas: teismo posėdžiai, iš netikėtai išsiskėtusio lagamino ant keleivių įlaipinimo tako byrantys drabužiai, oro uosto terminalo koridoriai, kuriais lekiu į lėktuvus, žinodamas, kad vis tiek nespėsiu.

Karščiuodamas prisapnavau daugybę keistų ir nepaprastai ryškių sapnų, prakaito pilamas, blaškydamasis, nelabai suvokdamas, koks paros metas; vis dėlto paskutinę ir slogiausią naktį sapne išvydau motiną: tai buvo trumpas, slėpingas sapnas, tarsi koks apsireiškimas. Aš stovėjau Hobio krautuvėje – tiksliau, kažin kokioj pamėkliškoj erdvėj, bendrais bruožais primenančioj krautuvę, – ji staiga prisiartino man iš už nugaros, ir aš išvydau jos atspindį veidrodyje. Pamatęs ją, sustabarėjau iš laimės: tai buvo tikrai ji – iki pačių smulkiausių bruožų, net strazdanų rašto, gražesnė ir nė kiek nepasenusi, juodaplaukė ir besišypsanti kiek neįprastai pakeltu vienu lūpų krašteliu, ne vizija, o visą patalpą užpildžiusi esybė: nuo nieko nepriklausoma galia, įsikūnijęs kitoniškumas. Kad ir kaip norėjau, žinojau, jog nevalia atsigręžt ir pažvelgt tiesiai į ją, nes tai būtų pažeidę mudu skiriančių pasaulių taisykles; ji atsilankė pas mane vieninteliu jai prieinamu keliu, ir mudviejų akys vieną ilgą, tylią akimirką susitiko veidrodyje; tačiau kai ji, regis, ketino kažką sakyti – tuo pat metu linksma, meili ir suirzus – mudu perskyrė tumulais pakilęs rūkas, ir aš nubudau.

ii.

VISKAS BŪTŲ SUSIKLOSTĖ KITAIP, jei ji nebūtų žuvusi. O žuvo, kai aš buvau vaikas; ir nors dėl visko, kas man nutiko paskui, galiu kaltinti tik save, vis dėlto netekęs jos, aš nustojau ir kelrodžių, galėjusių mane nuvesti į laimingesnę būtį, nukreipti turiningesnio ir darnesnio gyvenimo link.

Jos mirtis – tai skiriamoji žymė tarp Prieš ir Po. Ir nors po daugelio metų liūdna tai pripažinti, aš niekad taip ir nesutikau žmogaus, kurio meilę jausčiau taip, kaip motinos. Jos draugijoje visa kas pagyvėdavo, ji viską nutvieksdavo kerinčia teatrališka šviesa, savo akimis leisdavo pamatyti pasaulį šviesesnį, ne kasdienį; pamenu, kaip kelios savaitės iki mirties per vieną vėlyvą vakarienę italų restorane Vilidže ji čiuptelėjo mane už rankovės,

kai padavėjų procesija iš virtuvės kone kankinamai maloniai nešė gimtadienio tortą su degančiomis žvakutėmis, liepsnelių ratilas plazdėjo ant tamsių lubų, o paskui tortas nusileido nušviesdamas šeimos narius, palaimingai švytėjo šeiminkės veidas, visi šypsojosi, padavėjai pasišalino už nugarų sunertomis rankomis – įprasta gimtadienio vakarienė, kurią dažnai pamatysi nebrangiaime restorane ir kurios nė neprisiminčiau, jei netrukus nebūčiau netekęs motinos. Tačiau po jos mirties tas vakaras mano atminty iškilo daugybę kartų ir tikriausiai jį atminsiu visą likusį gyvenimą: tą žvakių liepsnelių apskritimą, tą įprastos kasdieniškos laimės, nustotos drauge su ja, gyvąjį paveikslą.

Ji buvo graži. Tai ne svarbiausias dalykas, bet vis dėlto. Visai jaunutė atvykusi iš Kanzaso į Njujorką retkarčiais dirbo fotomodeliu; tiesa, prieš kameras jautėsi nejaukiai, tad negalėjo visiškai atsiskleisti, o fotoobjektyvai tikrojo jos grožio nepajėgė perteikt.

Tačiau savitumu ji buvo visiškai išskirtinė. Nepamenu, kad būčiau sutikęs bent vieną į ją panašų žmogų. Juodaplaukė blyškiaodė, vasarą nusėjama strazdanom, pilkšvai melsvų, šviesos sklidinų akių, o skruostikaulių nuotakumas toks neįprastas, primenantis keltų genčių apyaušrio laikus, jog daug kas ją palaikydavo islande. Iš tikrųjų ji buvo pusiau airė, pusiau čerokė iš Kanzaso valstijos miestelio netoli pasienio su Oklahoma. Ji prajuokindavo mane pavadindama save oklahokaimiete, nes iš tiesų pasižymėjo ir išpuoselėta išvaizda, ir įnoringumu, ir grakštumu it koks lenktyninis žirgas. Nuotraukose tas jos egzotiškumas nedovanotinai paviršutiniškas – strazdanos užpuoduotos, plaukai surišti į uodegėlę (lyg kokio kilmingojo iš Sakmės apie prinčą Gendžį) ir nė ženklų jos šilumos, smagaus nenusipėjamumo, kuri mėgau užvis labiausiai. Iš jos sąstingio nuotraukose akivaizdu, kaip nepasitikėjo objektyvu: budriai įsitempusi nelyg plėšrūnas, pasirengęs pulti. Nors gyvenime ji tokia nebuvo. Žvitrių ir lengvų judesių, ji labiau narstė, neiėjo, o nutūpusi ant kėdės krašteliu priminė grakščią laibą paukštę, kuri sunerimusi tuoj purptels į šalį. Man labai patiko netikėtas kartokų santalų kvėpalų dvelksmas, iškrakmolytų marškinių šiugždesys, jai mikliai palinkus pakštelti man į kaktą. Išgirdus jos juoką norėdavos viską mesti ir lėkti jai įkandin. Kad ir kur pasirodydavo, vyrai šaudė į ją akimis, o kartais nulydėdavo tokiu žvilgsniu, kad pasijusdavau nejaukiai.

Dėl jos mirties kaltas aš. Kiti atkakliai stengėsi mane įtikinti, kad taip nėra: „jis tik vaikas“, „kas galėjo numanyt?“, „nelaimingas atsitikimas“, „ir pataikyk tu man!“, „taip galėjo nutikti bet kam“, – visa tai, žinoma, tiesa, bet aš netikiu nė vienu žodžiu.

Tai nutiko Niujorke balandžio 10-ąją, prieš keturiolika metų. (Net mano ranka nenori paklusti rašant šią datą; turiu ją paspausti, kad parkeris toliau slystų popierium. Anksčiau tai būdavo eilinė mėnesio diena, bet dabar ji styro iš kalendoriaus it surūdijusi vinis.)

Jei viskas būtų klojėsi, kaip planuota, ta diena būtų išnykusi be pėdsako kaip bet kuri kita mano – aštuntos klasės mokinio – diena. Ką dabar iš jos beatminčiau? Labai mažai arba išvis nieko. O dabar to ryto detalės, žinoma, ryškesnės už dabartį, tebejuntamos kaip ir ta merkianti drėgmė. Po baisios naktinės audros ir liūtis parduotuvės skendo, o kelios metro stotys buvo uždarytos. Su mama mindžikavom ant žliugino kilimėlio prie mūsų daugiabučio durų, kol mamos mėgstamiausias ir ją dievinantis durininkas Goldis kilnodamas ranką palei 57-ąją bandė mudviem prisvilpti taksi. Automobiliai zvimbė pro šalį taškydamiesi purvais; viršum dangoraižių ritosi lietaus pritvinkę, pavidalus mainantys debesys, kada ne kada atidengdami žydro, giedro dangaus lopinėlius, o apačioje, gatvėje, su išmetamosiomis dujomis sumišęs vėjelis buvo pavasariškai drėgnas ir drungnas.

– Et, šitas taksi jau užimtas, mano poniai! – perrėkdamas gatvės gausmą raportavo Goldis ir pasitraukė iš kelio taksi, kuris – jau užgesintu plafonu – purslodamas į šalį vandenį taikėsi sukti už kampo. Iš visų durininkų Goldis buvo smulkiausias: pablyškęs, liesas, bet gyvybingas šviesbrūvis puertorikietis, praeity puslengvio svorio boksininkas. Nuo gėrimo paburkusiu veidu (kartais į naktinę pamainą prisistatydavo su viskio kvapeliu), bet vis tiek stamantrus, raumeningas ir vikrus; visad šmaikštaujantis, visad ištaikantis užtraukti dūmelio už kampo, strykčiojantis nuo kojos ant kojos, per šaltį pūščiojantis baltom pirštinėm apmautas rankas, ispaniškai skeliamais pokštais juokinantis kitus durininkus.

– Labai skubat ši ryta? – paklausė jis mamos. Jo vardo kotelėje buvo parašyta „Burt D.“, bet dėl auksinio danties visi jį vadino Goldžiu, be to, jo pavardė – de Oro – ispanų kalba reiškė „auksas“.

– Ne, turim dar daug laiko, viskas gerai. – Tačiau ji atrodė pervargusi, jos rankos virpėjo, kai iš naujo rišosi vėjo blaškoma šalį.

Goldis turbūt tai pastebėjo, nes nepatikliai pašnairavo į mane, atsirėmusi į betoninį lauko vazoną, vengiantį jos žvilgsnio.

– Nevažiuosite traukiniu? – paklausė manęs.

– Ne, turim kitų reikalų, – atsakė motina nelabai įtikinamai, numanydama, kad nesugalvoju, ką atsakyti. Paprastai aš nelabai kreipdavau dėmesio į aprangą, bet to ryto jos išvaizda (baltas lietpaltis, perregimas rožinis šalis, juodbalčiai mokasinai) man taip įsirėžė į atmintį, kad dabar sunku prisiminti ją apsirengusią kitaip.

Man buvo trylika. Negera prisiminti, kokie šalti vienas kitam buvom tą paskutinį rytą, atšiaurumą pastebėjo net durininkas. Paprastai mudu draugiškai šnekučiuodavom, bet tą rytą neturėjome ką kits kitam pasakyti, mat buvau nušalintas nuo pamokų. Išvakarėse darbe ji sulaukė skambučio iš mokyklos, todėl į namus grįžo itūžusi ir nešneki; o blogiausia, kad aš nė nežinojau, už ką mane nušalino, nors būčiau davęs septyniasdešimt penkis iš šimto, kad ponas Bimanas pačią netinkamiausią akimirką (pakeliui iš savo kabineto į mokytojų kambarį) žvilgtelėjo pro trečio aukšto laiptinės langą ir pamatė mane rūkantį. (Arba, tiksliau, pastebėjo stoviniuojantį su Tomu Keiblu, kol šis rūkė, o mano mokykloje tai buvo veik toks pat nusižengimas, kaip rūkyti pačiam). Mama nepakentė rūkymo. Jos tėvai, pasakojimų apie kuriuos labai mėgau klausytis ir kurių, deja, man neteko pažinti, nes anksti iškeleliavo iš šio pasaulio, buvo linksmuoliai žirgų dresuotojai, auginę morganų veislės ristūnus ir nuolat keliavę po Amerikos vakarus; kanastos ir kokteilių mėgėjai, kasmet vykdavę į Kentukio Derby žirgų lenktynes ir laikę cigaretes po visus namus išmėtytose sidabrinėse dėžutėse. Vėliau močiutė padvigubino rūkalų porciją ir vieną dieną, išėjusi iš arklidžių, užsikosėjo kraujais. Nuo to laiko per visą mamos paauglystę verandoje visad stovėjo deguonies aparatai, o miegamojo užlaidos būdavusios nuleistos.

Tačiau – ne be reikalo baiminausi – Tomo cigaretė buvo tik ledkalnio viršūnė. Mokykloje bėdų turėjau jau kurį laiką. Viskas prasidėjo, tai yra ėmė risti žemyn, kai prieš kelis mėnesius mano tėvas dėjo į kojas, palikdamas mudu su mama vienus. Niekad per daug jo nemėgom ir dabar netgi jautėmės laimingesni, tačiau aplinkinius toks netikėtas jo poelgis (paliko mus be pinigų, alimen-

tų ir net adreso korespondencijai) kaip reikiant pribloškė, todėl Aukštutinio Vestsaido mokyklos mokytojai, gailėdami manęs ir reikšdami paramą man – moksleiviui stipendininkui – ėmė daryti visokių nuolaidų: leisdavo nukelti atsiskaitymų datą arba taisyti antrą, trečią kartą. Pajutęs tokią laisvę per keletą mėnesių aš ne juokais nusivažiavau.

Taigi mudu su mama iškvietė į mokyklos posėdį. Susitikimas buvo numatytas pusę dvyliktos, ir mama vis tiek turėjo pusdieniui išsiprašyti iš darbo, tad į Vestsaidą išsiruošėme anksčiau, kad spėtume papusryčiaut (per pusryčius laukiau rimto pokalbio), be to, mama norėjo bendradarbei nupirkti gimtadienio dovaną. Naktį ji iki pusės trijų sėdėjo prie kompiuterio įtemptu, ekrano nutviekstu veidu – rašydama elektroninius laiškus, bandydama apsistumdyti rytinius darbus.

– Nežinau, kaip jums, – nirto Goldis, – bet tokio pavasario ir tokios drėgmės man jau gana! Vis lyja ir lyja!.. – Jis nusipurtė ir, teatrališkai išraiškingai pasistatęs apykaklę, pakėlė akis į dangų.

– Popiet turėtų išsigiedryt.

– Taip, žinau, bet aš jau noriu *vasaros*. – Sudėjęs patrynė rankas. – Žmonės išvažiuoja iš miesto, vasarą jo nekenčia, skundžiasi karščiais, bet aš, aš – tropikų paukštis. Kuo karščiau, tuo geriau. Tegu svilina! – kaukštelėjo kulnais į gatvės grindinį. – Ir pasakysiu jums, kas man labiausiai patinka... pavyzdžiui, liepą: visur tyku ramu – namas tuščias, apsnūdęs, visi išvažiavę – suprantat? – Spragteli pirštais pro šalį lekiančiam taksi. – Tada *man* atostogos!

– Bet negi jūs čia neiškepat? – Mano paniurėlis tėvas negalėjo pakęsti šito jos bruožo – leisti į šnekas su padavėjais, durininkais, dusulingais seniokais drabužių valykloje. – Juk žiemą bent jau šilčiau apsirengti gali.

– Klausykit, ar kada stovėjot prie durų žiemą? Aš jums sakau, čia būna *taip* šalta. Nesvarbu, kiek kepurių ar paltų dėvėtum. Stovi štai čia sausį, vasarį, o vėjas pučia nuo upės. *Brrr!*

Nerimdamas, grauždamas nykščio nagą, spoksojau į taksi automobilius, skriejančius pro iškeltą Goldžio ranką. Laukimo kankynė iki posėdžio pusę dvyliktos gniuždė, bet visa, ką galėjau daryti, tai tik tyliai laukti ir neišsiduoti įtartinais klausimais. Neįsivaizdavau, kokiomis žiniomis mudu su mama pasitiks prisistačiusius į posėdžių salę, bet vien jau žodis „posėdis“ signalizavo

mokyklos vyresnybės susirinkimą, kaltinimus, nuleistas akis, galbūt pašalinimą iš mokyklos. Stipendijos netekimas taip pat prilygtų tragedijai, nes palikti tėvo vos sudurdavom galą su galu ir tik tik sukrapštydavom pinigų už buto nuomą. Negana to, nežmoniškai jaudinausi, ar Bimanas netyčia nesužinojo apie tai, kad su Tomu Keiblu buvom įsilaužę į tuščius vasarnamius Hamptonuose. Vadinu tai „įsilaužimu“, nors iš tikrųjų nelaužėm spynų ir nieko nesugadinom (Tomo mama – nekilnojamojo turto agentė, taigi mudu „pasiskolindavom“ raktus iš jos kabineto). Dažniausiai išlandžiodavom spintas, apšniukštinėdavom stalčius, bet šį tą ir pasisavinom – alaus iš šaldytuvo, keletą „Xbox“ žaidimų ir DVD (Džeto Li „Šuo Denis“), taip pat pinigų – iš viso maždaug devyniasdešimt du dolerius: suglamžytų penkinių ir dešimtinių, kurias aptikom stiklainiuke virtuvėje, ir krūvas smulkiųjų iš skalbti numestų drabužių kišenių.

Vos apie tai pagalvojus, susukdavo skrandį. Nuo mano paskutinio apsilankymo pas Tomą buvo prabėgę jau daug mėnesių, bet, nors tikinau save, kad Bimanas nieku gyvu negalėjo sužinoti (iš kur ir kaip?!) apie tuos mudviejų landžiojimus po vasarnamius, įsišėlusioje mano vaizduotėje sukosi paniškos mintys. Buvau pasiryžęs neišduoti Tomo (nors ir nebūčiau davęs kepurės, kad jis neįskųs manęs), bet dėl to nepalengvėjo. Kaip galėjau būti toks kvailas? Įsilaužimas – nusikalstama veika, už tai sodinama į kalėjimą. Tą naktį prieš posėdį ne vieną valandą prasikamavau lovoj nesudėdamas bluosto, vartydamasis nuo šono ant šono, stebėdamas lietaus šuorų plakamą lango stiklą, galvodamas, ką atsakyti, jei mane apkaltintų. Tačiau kaip įmanoma apsiginti, jei net nenutuoki, kas jiems žinoma?

Sunkiai atsidusęs Goldis nuleido ranką ir atbulomis, dar nenuleisdamas akių nuo gatvės, patraukė link mamos.

– Neįtikėtina, – ištarė jis. – Pas mus Sohe didžiulis potvynis, girdėjot, ar ne? Karlosas sakė, kelios gatvės uždarytos kažkur prie Jungtinių Tautų būstinės.

Rūškanas stebėjau iš autobuso plūstančius paniurusius tarsi širšės darbininkus. Paėjęjus kvartalą ar porą vakarų pusėn galimybių pasigauti taksi daugiau, bet su mama žinojome, kad imdamiesi iniciatyvos būtume įžeidę Goldį. Bet kaip tik tada visi trys iš nuostabos šoktelėjom, nes mūsų pusėn, taškydamas į šalis

kanalizacija dvokiantį vandenį, staigiai čiūžtelėjo taksi su šviečiančiu plafonu.

– Atsargiau! – riktelėjo Goldis atšokdamas nuo bordiūro, ties kuriuo netrukus stabtelėjo prisiyręs automobilis, o tada, pastebėjęs, kad mama neturi skėčio: – Palaukit! – ir buvo bepuolęs į vestibulį, kur žalvariniame stove prie židinio laikė margą puokštę pamestų ir paliktų skėčių, dalijamų namo gyventojams lietinigomis dienomis.

– Nereikia! – šūktelėjo mama, išžvejojusi iš rankinės savo sulankstomąjį raudonai baltai dryžuotą skėtuką. – Nesirūpinkit, Goldi, aš pasirengusi...

Goldis vėl stryktelėjo prie mašinos ir, mamai įsėdus, uždarė taksi dureles. Tada pasilenkęs pabeldė į langą.

– Sudievu! – ištarė jis.

iii.

MANAUSI ESĄS IŽVALGUS ŽMOGUS (ko gero, manomės mes visi), todėl dabar visa tai dėstant kyla pagunda aprašyti viršum galvos pakibusį blogos nuojautos šešėlį. Tačiau aš ničnieko blogo nenujaučiau; mane slėgė vienas vienintelis rūpestis – posėdis mokykloje. Kai paskambinęs Tomui pašnibždomis pranešiau, kad mane nušalino nuo pamokų (namų telefonu, nes mama konfiskavo mano mobilųjį), jis baisiai nenustebo.

– Paklausk, Teo, nekvailiok, – pertraukė jis mane. – Niekas nieko nežino, todėl laikyk srėbtuvę užčiauptą. – Ir man nespėjus vėl prasižioti, nukirto: – Atleisk, turiu lėkt. – Ir padėjo ragelį.

Mašinoje bandžiau praverti langą, norėdamas įleisti oro, bet nepavyko. Gale taip dvokė, lyg kas būtų keitęs priterštus vystykus, o gal net iš tikrųjų prišikęs ir bandęs smarvę užmaskuoti kokosiniu oro gaivikliu, atsiduodančiu įdegio losjonu. Sėdynės gličios, apklijuotos lipniąja juosta; amortizatoriai, galima sakyti, neveikė, todėl sulig kiekvienu kelio nelygumu dantys barškėjo podraug su religiniais niekučiais, sukabintais ant galinio vaizdo veidrodėlio: ant plastikinės grandinėlės šokčiojo medalionai ir miniatiūrinis lenktas kardas, o barzdotas guru su turbanu gręžė akimis užpakalinę sėdynę ir laimino iškeltu delnu. Lekiančius

Parko aveniu mus lydėjo raudonų išsitempusių tulpių eilės. Bolivudinio popso melodijos, pritildytos iki vos suvokiamo inžigimo, hipnotizuojamai vinguriavo ir raibuliavo ties mano klausos slenksčiu. Medžių lapai buvo tik pradėję skleistis. „D’Agostino“ ir „Gistede’s“ parduotuvių tiekėjai stūmė maisto prekių prikrautus karučius; šaligatviais nerimastingai kaukšėjo įsitempusios vadovės, traukdamos paskui save besispyriojančius darželinukus; uniformuotas darbininkas į ilgakotį semtuvą šlavė sąnašas iš nuotekų latako; teisininkai ir biržos makleriai ištiesę prieš save delnus suraukę antakius žvalgėsi į dangų. Mums kratantis aveniu (mama, įsitvėrusi sėdynės atramos, atrodė apgailėtina) aš spoksojau pro langą į kasdienybės prislėgtus veidus (lietpalčiais apsiautę susirūpinę žmonės grūdosi ties perėjomis, iš vienkartinųjų puodelių siurbčiojo kavą ir šnekėjosi mobiliaisiais, vogčiomis dairydami į šalį) ir kaip įmanydamas vijau šalin mintis apie manęs galbūt laukiančią nedalią, grasinančią net nepilnamečio teismu ar kalėjimu.

Taksi staigiai sukėlėjo į 86-ąją. Mama, čiūžtelėjusi mano pusėn, įsitvėrė mano rankos; pastebėjau, kad jos veidas baltas kaip popierius ir lyg prakaito išpiltas.

– Tave pykina? – paklausiau, akimirką užmiršęs savo rūpesčius. Sielvarto sustingdyta mina man buvo gerai pažįstama: stipriai suspaustos lūpos, žvilganti kakta, išplėstos sustiklėjusios akys.

Ji žiojosi kažką sakyti, bet tik prisidengė plaštaka burną, mat staigiai prie šviesoforo sustabdytas taksi mudu krestelėjo į priekį, o paskui vėl priplojo nugaromis prie sėdynių.

– Pala, – tariau jai ir pasilenkęs pabaladojau į lipnų vidinės automobilio pertvaros stiklą taip, kad vairuotojas (turbanuotasis sikas) apstulbęs net pradėjo važiuot.

– Klausykit, – sušukau pro groteles, – mes iššoksim čia, gerai? Sikas įbedė į mane akis per lempikėmis apkraštutą veidrodėlį.

– Nori, kad išleisčiau čia?

– Taip, prašau.

– Bet čia ne tas adresas, kur man davėt.

– Žinau, bet čia mums tinka, – atsakiau ir atsisukęs žvilgtelėjau į mamą: ji rausėsi rankinėje, ieškodama piniginių; dėl nubėgusio blakstienų tušo atrodė nusikamavusi.

– Ar jai viskas gerai? – sudvejojo taksistas.

– Taip, taip, viskas gerai. Tik reikia išlipt, ačiū.

Kol mama virpančiom rankom pro groteles bruko nuolankiai akis nudelbusiam sikui į delną aplamdytus, sudrėkusius banknotus, aš išlipau iš mašinos ir palaikiau atidarytas dureles.

Mama kluptelėjo keldama koją ant šaligatvio, ir aš ją sugriebiau už parankės.

– Kas tau? – baikščiau paklausiau, taksi jau nurūkus. Mes buvome Penktosios aveniu pradžioje, prie prabangiųjų privačių namų priešais Centrinį parką.

Ji giliai įkvėpė, nusišluostė kaktą ir suspaudė man ranką.

– Fuuu... – pasivėdavo plaštaka veidą. Jos kakta blizgėjo, o akys dar žvelgė padėrusiu žvilgsniu; kažkuo priminė vėjo pataršytą žuvėdrą, pametusią skrydžio kryptį. – Atleisk, mane dar kiek mėto. Ačiūdie, išsikrapštėm iš to taksi. Tuoj atsigausiu, pakvėpuosiu grynu oru.

Pro mus, stypsančius vėjo pagairėj, plūdo žmonės: laigė kikeinančios mergaitės mokyklinėm uniformom, prašmatnius dviviečius ir triviečius vežimėlius stūmė auklės. Pro šoną prasispraudė teisininką primenantis sudirgęs tėvelis, paskui save už riešo tempiantis mažą sūnų.

– Ne, Breidenai, – nugirdau jį sakant šalia bidzenančiam, neatsilikti besistengiančiam berniukui, – taip galvoti nedera: kur kas svarbiau yra dirbti darbą, kuris tau *patinka*...

Su mama žengtelėjom į šalį, kad neįmintume į pamuiles, kurių ant grindinio iš kibirėlio šliūkstelėjo namo prižiūrėtojas.

– Klausyk, – kreipėsi mama, prisidėjusi pirštus prie smilkinio, – ar man tik pasirodė, ar tame taksi iš tikrųjų taip *neįtikėtina*...

– Smirdėjo? Losjonu nuo saulės ir vaiko kakučiu.

– Iš tiesų, – ji mosavo plaštaka sau panosėj, – tai dar būtų nieko, jei ne tie stabčiojimai ir trūkčiojimai. Iš pradžių laikiausi, bet paskui kaip susuko...

– Kodėl niekad nepaprašai, kad leistų sėst priekyje?

– Kalbi grynai kaip tėvas.

Susigėdęs nusukau akis, nes ir pats savo balse išgirdau tą erzinančią visažinio gaidelę.

– Eime iki Madisono aveniu, ten kur nors prisėsim, – pasiūliau. Aš tiesiog miriau iš bado, o tenai veikė mano mėgstama užkandinė.

Tačiau kone matomai vėl sutampyta vėmulio ji papurtė galvą.
 – Oro, – ištarė, nusibraukdama tušo dėmes po akimis. – Man reikia gryno oro.

– Aišku, – tuoj pat sutikau, norėdamas įsiteikti. – Kaip tu nori.

Aš labai stengiausi būti kuo paklusnesnis, bet mamai, nors iki galo ir neatsigaivelėjusiai, vis tiek užkliuvo mano tonas, ir ji įdėmiai pažvelgė į mane, bandydama atspėti, ką galvoju. (Tai buvo dar vienas netikęs įprotis, susiformavęs per gyvenimo su tėvu metus: mudu bandydavom tyliai perskaityti vienas kito mintis.)

– Ką? – paklausė ji. – Nori ten kažkur užsukti?

– Hm, ne, nebūtinai, – numykiau, sulėtinau žingsnį ir sutrikęs apsidairiau; nors alkau, šiandien nesijaučiau turįs teisę aikštytis.

– Aš tuoj atsisausiu, duok man penkias minutes.

– O ką... – sumirkčiojau nestygdamas, bandydamas nuspėti, ko ji norėtų, kas jai būtų į naudą, – ...jei užsuktume pasėdėti į parką?

– Na, gerai, – linktelėjusi ištarė tuo Merės Popins balsu ir man palengvėjo, – bet tik trumpam: kol atsipūsiu.

Ir mudu patraukėme link sankryžos ties 79-ąja gatve: pro dekoratyvinius medelius barokiniuose vazonuose, masyvias geležimi kaustytas duris. Saulės šviesa išbluko iki pramoninės pilkmės, o vėjūktis pūkšnojo tarsi garai iš užvirusio arbatinio. Kitoje gatvės pusėje, palei parką, dailininkai rentė savo stendus, vyniojo drobes, kabino akvarelines Šv. Patriko katedros ir Bruklino tilto kopijas.

Žingsniavome tylomis. Man galva net dūzgė nuo nerimastingų minčių (ar Tomo tėvus irgi iškvietė? Kodėl jo nepaklausiau?), galvojau ir apie tai, ko užsisakysiu pusryčiams, kai pagaliau nusi-tempsiu ją į užkandinę (vakarietišką omletą su naminėm bulvytėm ir kumpiu; ji, kaip visada, pasiims ruginės duonos skrebutį su virtais kiaušiniiais ir juodos kavos), ir nelabai žiūrėjau, kur mudu žingsniuojam, kol susivokiau, kad ji kažką pasakė. Ji žiūrėjo ne į mane, bet kažkur parko pusėn, ir jos veidas man priminė garsų prancūzų filmą (pavadinimo nežinojau), kur išsiblaškę žmonės klaidžiojo vėjuotomis gatvėmis maldami liežuviais, tačiau neatrodė, kad jie kalbėtusi vienas su kitu.

– Ką sakei? – paklausiau sumišęs, o paskui pagreitinau žingsnį, kad susilyginčiau su ja. – Dėl ko surūgęs?..

Ji atrodė nustebusi, sakytum, būtų pamiršus, kad einu šalimais. Su baltu vėjyje plazdenančiu lietpalčiu ji panėšėjo į ilgakojį ibisą, kuris tuoj išskleis sparnus ir nuplasnos per parką.

– Klausei, dėl ko surūgęs ar ką?..

– Ai... – Jos veidas sustingo, o paskui ji papurtė galvą ir trumpai nusijuokė tuo savo skambiu, vaikišku juoku. – Ne, aš sakiau laiko trūkis.

Nors šie žodžiai skambėjo keistai, aš supratau ar bent maniausi supratęs, ką ji turi galvoje – tą trumpalaikį atsijungimą čia pat gatvėje, tas kelias laiko trikdžių pradangintas sekundes, kelis iš filmo iškirptus kadrus.

– Ne ne, pupuli, tai tik dėl šios vietos, – paaiškino pataršydaman man plaukus, priversdama puse lūpų, kiek gėdintis šyptelt: „pupuliu“ mane vadindavo mažą, dabar šis kreipinys man nebe patiko, kaip ir tas plaukų taršymas. Nors jaučiaus ne itin smagiai, džiaugiausi jos praskaidrėjusia nuotaika. – Šitoj vietoj man visados taip nutinka. Kai čia atsiduriu, atrodo, kad man vėl aštuoniolika ir tik ką iššokau iš autobuso.

– Šičia? – suabejojau ir, kitaip nei įprastai, leidau jai įsikibt man į ranką. – Keista. – Buvau daug prisiklausęs apie mamos jaunas dienas Manhatane: ji gyveno tolokai nuo Penktosios aveniu – B aveniu, studijos tipo butuke virš baro, kurio tarpduryje miegodavo valkatos ir prie kurio gatvėj dažnai susipliekdavo, o pakvaišusi senutė, vardu Mo, viršutiniam laiptinės aukšte savavališkai laikė dešimt ar dvylika kačių.

Ji gūžtelėjo.

– Taip, bet ši vieta nepasikeitus nuo tada, kai ją pamačiau pirmąkart. Laiko tunelis. Žemutiniam Istaide, pats žinai, visą laik kas nors nauja, bet aš vis dažniau jaučiuos kaip tas Ripas van Vinklis, vis tolstantis nuo dabarties. Kartais, būna, atsikeli ir išvysti, kad per naktį parduotuvės vitrinos iš pagrindų pertvarkytos. Užsidaro seni restoranai, vietoj valyklos, žiūrėk, jau koks šiuolaikiškas madingas baras...

Laikiausi pagarbios tylos. Pastaruoju metu ji daug mąstė apie laiko tėkmę, gal dėl to, kad artėjo jos gimtadienis. „Aš jau per sena tokiam gyvaliojimui“, – prasitarė ji prieš keletą dienų, kai drauge griozdėme butą, po sofos pagalvėlėm, striukių bei švarkų kišenėse ir kitur ieškodami smulkiųjų maistą į namus pristačiusiam pasiuntinukui.

– Šioj vietoj daugiau pastovumo, – ištarė ji, susikišusi rankas į palto kišenės. Nors balsas buvo giedras, akys vis dėlto apsiblausios – aiškiai neišsimiegojusi – per mane. – Ta parko dalis, kur

toliau nuo centro – viena iš nedaugelio vietų, kuriose miestas atrodo panašiai kaip devyniolikto amžiaus pabaigoj. Tas pat pasakytina apie Gramersio parką ir kai kurias Vilidžo vieteles. Kai pirmą kartą atvažiavau į Niujorką, ši vieta man siejosi su Edit Vorton, „Frane ir Zuju“ ir „Pusryčiais pas Tifanį“.

– „Franės ir Zujo“ veiksmas vyksta Vestsaide.

– Taip, bet tada buvau per kvaila, kad atskirčiau. Tik galiu pasakyti, kad čia viskas buvo gerokai kitaip nei Žemutiniam Ist Saide, kur benamiai kūreno laužus šiukšlių dėžėse. O šičia savaitgaliai būdavo stebuklingi: klaidžioji sau po muziejų, lapatuoji vienui viena Centriniam parke...

– Lapatuoji?! – Tiek daug jos žodžių man skambėjo egzotiškai, tas „lapatuoti“ greičiausiai buvo jos vaikystės žodis, nuskantis gal kokį žirgo risnojimą, kažkokį tarpinį greitį tarp lėkimo šuoliais ir ėjimo žingine.

– Pats žinai – pazyliuodama šen, pagyliuodama ten, kaip aš mėgstu. Be skatiko kišenėj, skylėtom kojiniem, gyva tik avižine koše. Nori tikėk, nori ne, bet būdavo savaitgalių, kai atžirgliodavau iki čia pėsčiomis. Taupydavau atgaliniam traukinio bilietėliui. Tada vietoj kortelių dar naudojome žetonus. Už muziejų kaip ir derėdavo susimokėti, taip sakant, „savanoriška parama“, bet... Anksčiau, ko gero, buvau drąsesnė, o gal manęs tiesiog pagailėdavo, nes... O ne! – ištarė pasikeitusiu balsu, taip staiga sustojusi, kad nejučiomis kelis žingsnius paėjau vienas.

– Kas? – Atsisukau. – Kas yra?

– Negi man pasirodė? – Ji ištiesė delną ir pažvelgė į dangų. – Nieko nejauti?

Po šių jos žodžių šviesa apsiblausė. Dangus spėriai niaukėsi, temo kas akimirką; vėjas šnarino parko medžius, ir trapūs jų pumpurai ryškiai geltonavo juodų debesų fone.

– Jėzau! Ką tu sau manai? – stebėjosi mama. – Tuoj gausim lietaus! – Pasikreipusi nužvelgė gatvę: taksi nesimatė.

Aš vėl sugriebiau ją už rankos.

– Eime, – paraginau, – anoj pusėj daugiau šansų!

Nekantraudami laukėm, kol baigs mirksėti draudžiamas švie-soforo signalas. Popiergaliai ir skiautės plaikstėsi ore ir ritosi gatve.

– Ei, štai taksi! – šūktelėjau pamatęs Penktąją atriedančią mašina, bet iškart po šių žodžių kažkoks kostiumuotis pripuolė prie bordiūro iškelta ranka, ir taksi plafonas užgeso.